

DANIUS DANIELSEN

Offentliggjort d. [8. juni 2016](#)

Danius Danielsen blev født i 1890 og var gårdejer på Norsmindevej 35 i Ajstrup.

Erindringer er indsendt af Beder-Malling egnsarkiv.

SMÅTRÆK OG ERINDRINGER FRA EN GAMMEL GÅRD I AJSTRUP

Efter gamle optegnelser, blandt andet i bogen om Øvlislægten fra Malling, berettes der at gaarden ejedes af Øvle Madsen. Han opbyggede gaarden i aaret 1783 efter en storbrand, der lagde alle byens gaarde og huse i aske.

Der fortælles ogsaa, at en tjenestepige, som laa i barselsseng der i gaarden, stod op og løb med barnet i sit forklæde over bakkerne til nabobyen Lillenor for at bringe sig selv og sit barn i sikkerhed.

Over døren i det gamle stuehus sad indtil 1930 et svær egetømmer hvori der var indskaaren følgende bogstaver og aarstal:

17xØMSxAJDx83x

Saa beretningen om Øvle Madsen og Ane Jensdatter, der byggede gaarden efter branden, er rigtig nok. De havde i øvrigt en datter, som er fordelagtig omtalt i bogen om "Bisgaards brand" en historisk fortælling af R. Baden udgivet i 1896.

Efter gamle menneskers udsagn laa den brændte gaard lidt mere nordlig, tæt op ad en mindre skov, som gik langs det nordlige skel til markerne, der tilhørte tvillingegaarde i Elmose. Disse gaarde brændte Valborgsnat 1858, og blev da udflyttet til hver sin side og dannede grundlaget til Elmose by.

Da jeg i 1920 opdyrkede et lille engdrag paa den lave del af toften, fandt vi tæt under grønsværen spor af den gamle brandtomt med grundsten, der angav bygningernes omrids og de enkelte rum med brostens belægning og spor af lergulv.

Hvordan ellers denne gamle gaard har set ud, ved vi ikke noget om. Men dens beliggenhed har svaret til dens tids krav. I læ for nord- og vestenvinden, tæt op ad skoven, lavtliggende med en lille dam lige ved gaar den, hvortil der var naturligt afløb fra bygninger og gaardsplads og vandingsted for heste og kreaturer.

Saa blev da i 1783 byen genopbygget tæt langs vejen, der dengang var en befærdet vejforbindelse fra det østlige Hads-Herred over broen ved Norsminde (hvor der skulde betales bropenge til kromanden) gennem Fløjstrup til Moesgaard, hvor den mødtes med den gamle landevej Aarhus – Odder, der den gang gik gennem Fulden til Beder kirke, over Bymose til Malling, Elkjær, Assedrup til Odder. Medens de fleste gaarde i byen blev opbygget lidt tilbagetrukne fra vejen, blev gaarden her lagt tættere ved, kun ved den østre ende af laden var der plads til nogle store poppeltræer ud mod vejen.

Alle gaardene var omgivet af store frugthaver omgærdede af bevoksede stengærder, der dannede skel mellem gaardene. Og saaledes blev der efterhaanden atter dannet læ mellem de tæt byggede gaarde og huse.

Vi ved tildels, hvordan gaarden her blev bygget og indrettet efter branden, thi der var ikke sket megen forandring med dens udseende de første hundrede aar.

Bygningerne var alle opført af bindingsværk for det meste asketræ. Dog var hovedstolperne i stuehuset af egetræ. Mellemmurmmene var flettet træværk – Venneret kaldte man det – med et tykt lag ler paa begge sider, og saa det hele overkalket.

De optrukne og tjærede stolper, som man saa dem paa Fyn brugtes den gang ikke her i Østjylland. Der blev ikke foretaget nogen særlig placering af jordsmonnet, og de forskellige bygninger laa derfor i uregelmæssig højde og forhold til hinanden. Saaledes laa stuehuset meget lavt, hvori mod heste- og kostalden mod vest var højtliggende, hvilket gav en meget ujævn gaardsplads omkring møddingpladsen i midten lige for indkørselsporten ud mod vejen.

Ejendommen, som har matrikel nummer 22.a, hørte fra gammel tid under Aarhus Domkirke, og der var som 1. prioritet i gaarden en aarlig tiendeafgift paa 20 tønder byg efter kapitelstakst, som skulde erlægges paa kirkeværgens kontor i Aarhus.

Denne tiendeafgift blev i slutningen af krigen 1914-18, hvor kornprisen steg til 70-80 kroner per tønde en ret følelig prioritet paa ejendommene. Men blev saa i tyverne efter vedtagelse af tiendeafløsningsloven afløst og kunde indbetales med en fast sum. En kapitalisering efter et gennemsnit af 10 aar. Her blev det et beløb mellem 3-4000 kroner. Disse tiendeafgifter af forskellig størrelse paahvilede de fleste af bøndergaardene, hvoraf de fleste hørte under baroniet Vilhelmsborg i Maarslet sogn. Men der var ogsaa nogle, som svarede tiende til latinskolen i Aarhus, en enkelt til Rathlousdal i Odder.

Saa langt jeg kan huske tilbage, ejedes gaarden af Rasmus Sørensen og hans hustru Mariane. Han var veteran fra 1864 og havde lært lidt tømmerhaandværk i sin ungdom.

Han fortalte en gang, at da han efter sin hjemsendelse fra krigen i '64 overtog gaarden efter sin fader Søren Rasmussen, havde han regnet med, at hvis det skulde knibe med at klare udgifterne, kunde han muligvis tjene lidt ved haandværket ved siden af at drive gaarden.

Det blev der imidlertid ikke tid til, og det var vist heller ikke nødvendigt. Rasmus Sørensen og ikke mindst hans kone var meget arbejdsomme og sparsommelige og blev efterhaanden meget velstaaende folk.

Han var i en aarrække ejer af nabogaarden matrikel nummer 21.a og drev dem sammen. Senere med en broder Søren P. Sørensen, der tilsidst fik den i forpagtning.

Omkring aarhundredskiftet skænkede han denne gaard som arv til sine tre brødre til deling. Den blev overtaget af forpagterens søn Søren Sørensen til en pris af 30.000 kroner. Der var godt 50 tønder land jord med tilhørende besætning og redskaber. Det var gamle bygninger, men en nyopført kostald. En nye ejer lod senere gaardens øvrige længer ombygge. Desuden ejede Rasmus Sørensen ogsaa et hus med stor have, som laa modsat vejen overfor hans gaard matrikel nummer 42.a.

Det var et lille husmandssted, som jorden to tønder land var solgt fra og lagt under en ejendom ved stranden.

Rasmus Sørensens kone døde i aaret 1908, og han forpagtede da gaarden ud til en broderdatter og hendes mand, byggede sig et nyt hus paa matrikel nummer 42, og her boede han i mange aar indtil han blev syg. Han døde i en meget høj alder, han efterlod sig ingen børn.

Som før nævnt blev gaarden bortforpagtet i 1907 til en broderdatter og hendes mand Peder Pedersen mod en afgift paa 700 kroner aarligt, plus de faste afgifter i form af tiendeafgifter og jordskatter, for en periode af syv aar. Besætningen, der bestod af fire heste, ti køer, opdræt og syv svin, med fulgte.

Peder Pedersen havde i sin ungdom været sømand, i daglig tale gik han altid under navnet Per Sømand. Han forstod sig vel ikke meget paa landbrug, havde ikke nogen driftskapital at starte med. redskaber og materiel paa gaarden var gammelt og udslidt. Af maskiner fandtes der kun en tærskemaskine og en hakkelsemaskine, begge til haandkraft.

Det kan vel ikke kaldes overdreven mekanisering, at han købte en slaamaskine med mejeapparat, som den gang havde stor udbredelse paa almindelige bøndergaarde, ligeledes en hesterive og en torækket radrenser med saaapparat.

Selv efter den tids priser krævede det dog nogen investering og da 1. aars forpagtningsafgiften skulde erlægges, maatte han skaffe udvej ved at sælge en hest, som netop gav de 700 kroner, der skulde til.

Men da blev den gamle Rasmus Sørensen vred og sagde, at naar han skulde betales med sin egen hest, maatte han hellere undvære pengene. Og nu kunde han for fremtiden blive fri for at svare forpagtningsafgift.

Da de syv aar var gaaet rejste forpagteren derfra, maaske mere fattig end da han kom. Han fik senere arbejde paa Stavfabrikken i Malling. Hans svigerfader, R. Sørensens broder, en mand i 60 aars alderen havde været tømrer og ejede en lille landejendom i Snovdrup, havde ved laan og kaution tabt en del penge ved at hjælpe svigersønnen i forpagtningstiden, hvilket Rasmus Sørensen var vidende om.

Derfor tilbød han nu ham, at han maatte fortsætte forpagtningen vederlagsfrit i to aar, for at bøde lidt paa hans tab.

Men da han havde haft den i et aar, bad han sig fritaget for at fortsætte, for han satte penge til i stedet for at tjene noget.

Besætningen var nu gaaet ned til syv køer, fire ungkreaturer og to heste. Bygningerne var daarlig vedligeholdt med hullede straatage. Markerne var udtærede og fyldt med tidsler og senegræs, saa de afgav kun smaa afgrøder.

Vi er nu naaet hen til vinteren 1916, midt under første verdenskrig 1914-18.

Da det blev bekendt at forpagteren Jens Kr. Sørensen havde sagt op til 1. april 1916, havde jeg, der den gang laa indkaldt til sikringsstyrken, forespurgt hos Rasmus Sørensen, om jeg kunde faa den i forpagtning. Men jeg fik det svar, at nu skulde gaarden sælges, og at hans brodersøn fra Holme skulde have den. Han havde førhen tjent ham som karl, og nu havde han skreven til ham, at han kunde købe den til en pris af 17.000 kroner.

Men en lille maanedstid senere kom han til min fader og viste ham et brev fra brodersønnen, hvori denne skrev, at han efter megen overvejelse maatte sige nej til at købe gaarden for den tilbudte pris. Og nu kom han for at spørge, om jeg vilde købe den.

Men da jeg jo ikke var af familien, skulde den nu koste 27.000 kroner, og saa vilde han have svar inden otte dage.

Som før nævnt var jeg paa dette tidspunkt indkaldt til sikringsstyrken og var indkvarteret paa en proprietærgård i Kappellev mellem København og Køge, hvor vi var paa skyttegravsarbejde paa den saakaldte Tunestilling.

Da jeg modtog min faders brev med Rasmus Sørensens tilbud, gik jeg til min kaptajn og bad om to dages orlov. Dem fik jeg, og samme aften rejste jeg hjem.

Dagen efter forhandlede vi med Rasmus Sørensen. Forhandling blev der nu ikke meget af, hans betingelser stod fast. 2000 kroner straks ved skødets udstedelse. 5000 kroner ved overtagelsen 1. april 1916. Resten 20.000 kroner skulde staa som prioritet i gaarden næst efter tiendeafgiften paa 20 tønder byg til Aarhus Domkirke, uopsigelig saa længe Rasmus Sørensen levede til en fast rente paa 4%, og uden afdrag.

Saaledes lød betingelserne, og saa kunde vi enten sige ja eller nej. Vi sagde ja. Rasmus Sørensen havde en gammel krigskammerat, sagfører Hans Rasmussen, han skulde skrive papirerne. Dette skete den følgende dag, og da jeg den nat rejste tilbage til min garnison, var jeg den lykkelige ejer af den gamle gaard i Ajstrup, med alle dens rettigheder og herligheder, som det blev nedskrevet i skødet.

Heldigvis skulde det ikke nærmere pointeres, hvori disse herligheder bestod.

